

Sissinghurst Castle Garden

- En arts -and -craftsträdgård

Författare: Jessica Janeblad

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE VID LTJ-FAKULTETEN
Fakulteten för Landskapsplanering, Trädgårds- och
Jordbruksvetenskap
Sveriges Lantbruksuniversitet
Trädgårdsingenjörsprogrammet, Alnarp, 2010
10hp Grundnivå

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Författare: Jessica Janeblad

Titel på svenska: Sissinghurst Castle Garden, En Arts and Craftsträdgård

Titel på engelska: Sissinghurst Castle Garden, Arts and Crafts garden

Nyckelord: Trädgårdshistoria, Sissinghurst

Handledare: Hanna Fors, SLU, Område Landskapsutveckling

Examinator: Mark Huisman, SLU, Området Landskapsutveckling

Kurstitel: Examensarbete för trädgårdsingenjörer med designinriktning

Kurskod: EX0357

Omfattning: 10hp

Nivå: Grund AB

Utgivningsort: Alnarp

Mars 2010

Omslagsbild: *Tornet på Sissinghurst*. Fotograf: Karin Svensson

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Sammanfattning

Sissinghurst är en vacker trädgårdsanläggning som ligger i grevskapet Kent i sydöstra Storbritannien.

Syftet med detta arbete var att studera Sissinghursts historia, design och växtslag men även att undersöka vad som gör Sissinghurst till en typisk arts -and -craftsträdgård.

Trädgården köptes på 1930-talet av skriftställaren och diplomaten Harold Nicolson och författarinnan Vita Sackville-West. En ordentlig upprustning gjordes av Sissinghurst och sedan skapade de tillsammans den mest berömda och besökta arts -and -craftsträdgården i England.

Trädgården användes som om den hade varit ett hus. Övre gården utgör hallen där höjdpunkten är den purpurroda rabatten med blad som har en silvergrå nyans. Vita trädgården är matsalen som är det mest berömda trädgårdsrummet på Sissinghurst. Den innehåller bara vita blommor med ett inslag av ljus rosa. Cottage-trädgården är ett extra vardagsrum som Harold Nicolson och Vita Sackville-West kallade för "vår egen lilla trädgård". Lindallén är ett långt galleri och detta var Harold Nicolson's mästerverk. Denna del hade han skapat helt på egen hand och det är i Lindallén det blommar först på våren.

Varje trädgårdsrum har sin egen karaktär och symboliserar varsin del av huset. Den finns även ett trädgårdsrum som fått namnet Nöthagen, där man kan hitta "den ljuvligaste planteringen i hela världen" enligt Harold Nicolson.

Vallgravsgången är det enklaste av trädgårdsrummen på Sissinghurst, där man än idag hittar den färgstarkaste planteringen på anläggningen, en plantering med ett överdåd av azaleor (Rhododendron). Trädgården är skapad som en förlängning av huset, vilket är typiskt för arts and craft. Klippta häckar, paviljonger, försänkta bassänger, murar och en lite vildare trädgård är andra karaktärer som kan förknippas med en arts-and-craftsträdgård. Dessa karaktärer har varit utgångspunkt på Sissinghurst när de olika trädgårdsrummen har skapats. Rummen har alla olika stilar och syften.

Den vildare trädgården på Sissinghurst är Frukträdgården, där man har klätt in träden med väldoftande rosor. Men det är inte bara de karaktäristiska dragen från arts and craft som kommer igen i trädgården på Sissinghurst utan även de växtslag som användes inom arts -and -craftsrörelsen, exempelvis pioner, nejlikor, iris och mängder av lökväxter.

Anläggningen överlämnades till National Trust strax efter Vita Sackville-West's död 1962.

Sissinghurst Castle Garden blev en av de mest besökta av National Trusts egendomar och än idag äger National Trust anläggningen. Dagens Sissinghurst är en välskapad och återuppbyggnad version av Vita Sackville-Wests och Harold Nicolson's Sissinghurst.

”Du drömde oss, vi gjorde drömmen sann.

Din var visionen, verkliga vi står.

Man sås, och lydigt växer man,

men i din sådd finns mera än du fann

och något, inte vi, gav det som återstår.”

Ur Vita Sackville-Wests dikt ”The Garden” ¹

¹ Lord, 1995, baksida

Innehållsförteckning

Figurförteckning	2
1. Innehåll	3
1.2 Bakgrund	3
1.3 Syfte och mål	3
1.4 Avgränsning	3
1.5 Material och metod	4
2. Sissinghurst Castle Garden	5
2.1 Trädgården	5
2.2 Bakgrund	8
2.3 Hur det började	8
3. National Trust	10
3.1 På deras tid	12
4. Trädgårdens olika rum	13
4.1 Övre gården	13
4.2 Nedre gården	13
4.3 Rosengården	14
4.4 Lindallén	15
4.5 Cottage-trädgården	17
4.6 Nöthagen	20
4.7 Vallgravsgången	21
4.8 Kryddgården	23
4.9 Frukträdgården	24
4.10 Vita trädgården	25
5. Arts-and-craftsträdgården	27
5.1 Personer och platser som har haft betydelse för	30
arts -and -craftsrörelsen	30
5.2 Kopplingar mellan arts-and-crafts och Sissinghurst Castle Garden	31
6. Diskussion	33
7. Källor och litteratur	35

Figurförteckning

<i>Figur 1. Sissinghursts geografiska placering i Storbritannien. Foto: Karin Svensson</i>	<i>6</i>
<i>Figur 2. Plan över trädgården. Foto: Karin Svensson</i>	<i>7</i>
<i>Figur 3. Utsikt över en del av anläggningen. Foto: Karin Svensson</i>	<i>8</i>
<i>Figur 4. 1500-tals tornet på Sissinghurst. Foto: Karin Svensson</i>	<i>10</i>
<i>Figur 5. Utsikt över trädgården. Foto: Karin Svensson</i>	<i>12</i>
<i>Figur 6. Södra huset, the South Cottage. Foto: Karin Svensson</i>	<i>17</i>
<i>Figur 7. Plantering i Cottage-trädgården. Foto: Karin Svensson</i>	<i>16</i>
<i>Figur 8. Idegranarna i Cottage-trädgården. Foto: Karin Svensson</i>	<i>17</i>
<i>Figur 9. En ung gud i Nöthagen. Foto: Karin Svensson</i>	<i>18</i>
<i>Figur 10. Nöthagen. Foto: Karin Svensson</i>	<i>18</i>
<i>Figur 11. Vallgravsgången. Foto: Karin Svensson</i>	<i>21</i>
<i>Figur 12. Dionysosstatyn, Vallgravsgången. Foto: Karin Svensson</i>	<i>19</i>
<i>Figur 13. Vita trädgården på Sissinghurst. Foto: Karin Svensson</i>	<i>25</i>
<i>Figur 14. Plantering i Vita trädgården. Foto: Karin Svensson</i>	<i>25</i>

1. Innehåll

1.2 Bakgrund

Jag kom den engelska trädgårdskonsten och trädgårdshistorian lite närmare när vi läste 5hp trädgårdshistoria våren 2009. Jag blev väldigt intresserad av det och ville veta och lära mig mer än vad vi hann med på den korta tiden. England är ett land som alltid har fascinerat mig och varit högaktuellt genom alla tider gällande parker och trädgårdar. I England finns de mest berömda och välbesökta parkerna i Europa. Det finns ingen annanstans i Europa där man har samma förhållningssätt till parker och trädgårdar som i England.

Sissinghurst Castle Garden beläget i Kent, England anses enligt Anna-Maria Blennow (1995) Med sin tilltalande helhet vara en av Europas mest berömda arts -and -craftsträdgårdar.

Vita Sackville-West och Harold Nicolson lyckades i början av 1930-talet att förvandla Long Barn till ett enastående Sissinghurst. Sissinghurst Castle Garden är enligt många källor... en storslagen anläggning där varje trädgårdsrum är en unik upplevelse i sig och där besökarna möts av de olika rummens karaktär och utformningar.

1.3 Syfte och mål

Målet med mitt arbete är att beskriva den berömda trädgården Sissinghurst Castle Garden som ligger i Kent, England, för att identifiera vad som gör den till en typisk arts -and -craftsträdgård. Jag avser att titta på parkens karaktär, designelement, vilket växtmaterial som användes och hur.

1.4 Avgränsning

Med ambitionen att presentera ett arbete som ligger inom ramen för 10hp, har jag valt att välja ut en trädgård att fokusera på. Det gör möjlighet att gå in mer i detalj på denna anläggning istället för att göra ett ytligare arbete om flera trädgårdar. Jag har valt att kort beskriva varje trädgårdsrum på Sissinghurst och ta med det som har varit relevant för denna studie. Jag har beskrivit trädgårdens helhet, vem Vita Sackville-West var, hur National Trust kom in i bilden och övergripande om arts and craft.

1.5 Material och metod

Detta examensarbete har skrivits som en litteraturstudie, där jag har använt mig av både tryckta och elektroniska källor. Nationalencyklopedin på internet har jag använt mig av vid ordförklaring.

Men mestadels av materialet jag har använt mig av kommer ifrån tryckta källor som jag lånat på biblioteket. För att finna information om Sissinghursts historia, trädgårdens grundande, vilka personer som har varit med och skapat Sissinghurst, gestaltning och typ av trädgård som i detta fall är arts -and -crafts.

Jag ville fördjupa mig i vilken trädgårdshistorisk stil Sissinghurst tillhör och vilka designelement man hittar i parken som är typiska för den stilen. I detta ingår även att titta på vilka växtslag man använt sig av och hur man använt dem i trädgården.

2. Sissinghurst Castle Garden

2.1 Trädgården

Sissinghurst ligger i grevskapet Kent som ligger i sydöstra Storbritannien (se figur 1). Den är en välberömd arts- and -craftsträdgård från 1930-talet. Trädgården är indelad i olika trädgårdsrum och inget rum är det andra likt. De innehåller olika växtslag och utstrålar olika karaktärer. Det man brukar förknippa med Sissinghurst är en serie av trädgårdsrum. De flesta smårummen fanns redan när Harold Nicolson och Vita Sackville-West köpte trädgården år 1930. Detta var en av anledningarna till att Harold Nicolsons kunde skapa sin drömträdgård. Men den här typen av trädgårdar var inget nytt, det fanns sedan tidigare på flera ställen som t.ex. Snowhill, Rodmarton och Hidcote. (Lord, 1995)

Figur 1. Sissinghursts geografiska placering i Storbritannien

”Målet för ”formal gardening” som Blomfield ansluter sig till, är att bringa hus och trädgård i harmoni med varandra, att få huset att ”växa upp ur sin omgivning”. Metoden går ut på att arrangera trädgården rumsligt med hjälp av murar, nivåer, häckar, träd o.s.v. så att den blir en direkt förlängning av huset.”(Blennow, 1995 s.267-268)

Trädgården på Sissinghurst användes som om den hade varit ett hus (se figur 2). Övre gården utgjorde hallen, Vita trädgården matsalen, Cottage-trädgården ett extra vardagsrum och Lindallén ett långt galleri. I den södra delen av anläggningen ligger den stora Rondel Rose Garden (Rosengården) som är fylld av perenner, med en avskild grön rundel i mitten som är avgränsad av noggrant klippta höga idegranshäckar. Nedanför ligger South Cottage (Södra huset). Där hade Vita Sackville-West och Harold Nicolson sitt sovrum och även Harold Nicolson sitt arbetsrum. (Lord, 1995)

Framför huset finns den fyrdelade "Cottage-trädgården" som även kallas solnedgångsträdgården eftersom den består av starkt röd-gul-orange färgade blommor. Fyra idegranar markerar korsmitten (se figur 8), men mellan gångarnas stenplattor växer blommorna fritt och hela huset är täckt av klängrosen (*Rosa 'Madame Alfred Carrière'*). Grundformernas strama linjer försvinner och ersätts av en framvällande växtmassa. The Lime Walk (Lindallén) avslutar trädgården i söder. Det är där som vårlökarna fyller stenläggningens luckor under de välformade lindarna. I hassellunden strax intill täcks marken av en färgsprakande matta av vivor (*Primula*). (Lord, 1995)

Trädgårdens utformning har påverkats av den gamla slottsterrängen. När den gamla vallgraven upptäcktes omformade man den till en nersänkt Moat Garden, en trädgård som man byggt upp i en nedsänkt vallgrav. Rabatten mitt emot den frilagda muren planterades med gammaldags azaleor (*Rhododendron*). En kråmande Dionysos-staty² står som blickfång längst ner i perspektivet, där finns även The Herb Garden (Kryddträdgården). The Herb Garden är en köksträdgård som är en upplevelse för syn och doft med ett sextiototal olika kryddsorter, odlade i den korsformade trädgårdens kvadratiska bäddar. Ett gammalt fontänfat fyllt med rödbrun taklök fick utgöra mittpunkten i kryddträdgården. The Orchard (Fruktträdgård) är den största delen av anläggningen och utgör trädgårdens fruktlund där äppelträden växer i högt friväxande gräs. Buskrosor frodas och klängrosor slingrar sig upp i träden. Man försökte genom detta skapa en kontrast till de formella delarna i resten av trädgården och den omgivande vallgravens vatten blev ett idylliskt inslag. (Lord, 1995)

I början av 1950-talet förverkligade Vita Sackville-West sin dröm att ha en "vit trädgård". Denna skulle, liksom resten av trädgården vara korsformad, enkel och praktisk. Här dominerade den starkt doftande rosen *Rosa longicupis*, men det fanns även alla slags vita blommor i denna vita trädgård med silvriga bladväxter som komplement. De vita blommorna lyste allt intensivare när skymningen närmade sig. (Lord, 1995)

Sissinghursts design och utformning är ett resultat av en känslig förståelse för en plats. (Brown, 1990)

² "Dionysos", grekisk natur- och fruktbarhetsgud (Nationalencyklopedin 2010)

Figur 2. Plan över trädgården. (Skiss efter Lord 1995 s.8-9)

Figur 3. Utsikt över en del av anläggningen. Foto: Karin Svensson

2.2 Bakgrund

Vita Sackville-West växte upp på familjegodset Knole som enda barnet. Knole ligger i Kent som ligger i det sydöstra hörnet av Storbritannien. Under hela hennes uppväxt försökte husets trädgårdsmästare inpränta i henne att trädgårdsskötsel bestod av ordning och disciplin. När godset så småningom övertogs av en farbror som prioriterade manliga arvingar gick Vita Sackville-West sin egen väg. Hon gifte sig 1913 med skriftställaren och diplomaten Harold Nicolson. Under tiden han var stationerad i Teheran fick hon se de persiska trädgårdarna som hon länge hört så mycket om. Vita Sackville-West hade även skönlitterära ambitioner och skrev både dikter och romaner. (Blennow, 1995)

2.3 Hur det började

Harold Nicolson och Vita Sackville-West kom hem till England i juni 1914 efter flera år utomlands, då Harold Nicolson hade jobbat som diplomat på ambassaden i Teheran. Våren 1915 köpte de sitt första hus ihop, lantstället Long Barn. Detta låg bara ett par kilometer från Knole, och här föredrog Vita Sackville-West att tillbringa sin tid. Men 1930 hotades Long Barn av ny bebyggelse, så då bestämde sig Harold Nicolson och Vita Sackville-West att köpa Sissinghurst i Kent. (Lord, 1995)

Vid detta tillfälle befann sig Sissinghurst i halvt raserat tillstånd. Men både Vita Sackville-West och Harold Nicolson såg att det fanns både möjligheter och potential i anläggningen. (Blennow 1995)

Den 7 maj år 1930 köpte Vita Sackville-West och Harold Nicolson Sissinghurst Castle Garden, trots att det skulle kosta mycket pengar och att man behövde lägga ner mycket tid på att restaurera anläggningen. Så fort köpet var klart påbörjades arbetet med både trädgårdsanläggningen och byggnaderna. Det dröjde ända fram till 1932 innan Harold Nicolson och Vita Sackville-West själva kunde flytta in. (Lord 1995)

Det enda som återstod av slottet på Sissinghurst var det höga 1500-tals tornet (se figur 4). Där bestämde Vita Sackville-West sig för att flytta in och gjorde detta till sitt ställe. Här kunde hon sitta och skriva, men hade även härifrån en fantastisk vy över hela trädgården. Maken Harold Nicolson fick bosätta sig i en annan byggnad på tomten. (Blennow, 1995)

Trädgården öppnades för allmänheten först 1938 och då var inträdesavgiften en shilling, (£ 0.05).

Besökarna fick öknamnet "shillingses", med det var inte för att förolämpa besökarna.

Vita Sackville-West skrev i tidskriften *New statesman*:

These mild gentlemen and women who invade one's garden after putting their silver token into the bowl ... are some of the people I most gladly welcome and salute. Between them and myself a particular form of courtesy survives, a gardener's courtesy, in a world where courtesy is giving place to rougher things (Invectis, 2008).

Året 1939 skaffade sig paret sin första trädgårdsmästare. Hans namn var Jack Vass. Bara efter några år blev han inkallad till flygvapnet för att tjänstgöra under andra världskriget men kom tillbaka till trädgården 1946. Under tiden Jack Vass hade varit borta hade ingen hållit efter buskarna och träden utan de hade fått växa ohämmat. Jack Vass slutade på Sissinghurst 1947. Då började även Harold Nicolson och Vita Sackville-Wests hälsa avta och kraven de hade på trädgården sjönk. Proportionerna på häckarna försvann, de blev för höga och breda och genom detta skymdes utsikter. Rosornas beskärning blev bristfällig. Jordstrukturen försämrades då det tillfördes för lite mullämnen, något som skadade växterna. (Lord, 1995)

Besökare i slutet på 1950-talet fick uppfattningen att Sissinghurst var friare och mer stämningsfullt än vad det någonsin hade varit, dock tyckte inte yrkesfolket detsamma. De var av den åsikten att trädgården höll på att gå under, att den hade förvandlats till ett enda kaos och förlorat sin skönhet. Räddningen för Sissinghurst blev Pam Schwerdt och Sibylle Kreutzberger, som hade gått på trädgårdsskola i Oxfordshire i två år där de sedan fick anställning. De besökte Sissinghurst den 17 juli

1959 och tog då anställning där. Det var inte vanligt på den tiden att kvinnor jobbade som trädgårdsmästare så de fick mycket uppmärksamhet av besökare. Dock var de inte lika populära hos de övriga anställda som inte var vana att ta order av kvinnor. (Lord, 1995)

Figur 4. 1500-tals tornet på Sissinghurs. Foto: Karin Svensson

3. National Trust

National Trust är en välgörenhetsorganisation som är helt oberoende från regeringen, men istället beroende av inkomster från medlemskap, gåvor och intäkter från den kommersiella verksamheten (National Trust, 2010).

Organisationen grundades 1895. Det är ett viktigt, framgångsrikt och frivilligt organ i Storbritannien med ansvar för bevarandet av stora markområden i England, Wales och Nordirland. National Trusts utveckling och verksamhet kan delas in i fyra faser. 1895-1920 var det viktigaste arbetet att bevara de öppna platserna, 1914-49 jobbade man för att återfå de "andliga" värdena, 1935-70 då lades tid på upprustning av husen på landet. 1965 till nutid då det mer övergripande har satsats på att skydda miljön. Eftersom organisationen är så pass gammal, så är frågorna mer utmanande nu än var de var när organisationen grundades. Men möjligheterna är stora för National Trust. Deras publikationer är sponsrade av National Grid Company, och är en samling bidrag från olika experter såsom

universitetslärare, arkeologer och ledande personer från miljöorganisationen där de reflekterar över de olika aspekterna av National Trusts arbete. Där bekräftas några av de visioner och insatser National Trust har haft och utfört under de senaste hundra åren men även en definiering av några av de frågor som organisationen står inför i framtiden. (The National Trust: the next hundred years, 1995)

Vita Sackville-West var med och grundade National Trusts trädgårdsutskott 1948 (Lord, 1995). Harold Nicolson satt redan då som vice ordförande i styrelsen för National Trust, men det var ändå inte självklart att National Trust skulle få överta Sissinghurst. Vita Sackville-West ansåg att när hon var död fick Nigel Nicolson, som var den yngsta sonen, göra vad han ville med Sissinghurst, men så länge hon levde skulle ingen få ta Sissinghurst ifrån henne, som hon själv uttryckte sig.

Vita Sackville-West dog 2 juni 1962 och hade då testamenterat hela Sissinghurst till Nigel Nicolson. Knappt en månad efter Vita Sackville-Wests död överlämnade han, med Harold Nicolsons medgivande, Sissinghurst till National Trust. Sissinghurst Castle Garden överfördes den 17 april 1967 i National Trusts ägo. Trots att National Trust hade fått ta över så var Nigel Nicolson bestämd över att trädgården skulle bevaras så som den var. Harold Nicolson dog den 1 maj 1968. Till hans minne byggde hans två söner Nigel och Ben Nicolson ett lusthus i nordöstra hörnet av fruktträdgården (Lord, 1995).

Nigel Nicolson tog på sig en viktig roll på Sissinghurst och det är han som har haft en avgörande betydelse för att Sissinghurst har blivit en av de anläggningar som har flest besökare av alla National Trusts egendomar. År 1968 var antalet besökare så högt att man bestämde sig för att göra en stor satsning på att rusta upp byggnaderna för framtiden. Man byggde ett nytt växthus, en trädgårdsbod och garage för motorredskap. Man fogade om murar, stenläggningar jämnades till, tak lagades och en del gräsgångar byttes mot tegel eller sten. (Lord 1995)

National Trust förvaltar Sissinghurst, man sköter underhållet och försöker hela tiden utveckla anläggningen. Målet är att återspegla Sackville-West passion för rätt växt på rätt plats, att använda de allra bästa växterna som finns tillgängliga och försöka bilda tredimensionella bilder i varje trädgårdsrum. (New Zealand Garden Journal, 2005)

National Trust har lagt mycket jobb på att fånga och behålla de viktiga detaljerna som gör Sissinghurst till en sådan berömd trädgård. De ursprungliga principerna vill man behålla, men samtidigt göra förändringar inom de etablerade designgränserna. Detta är en av orsakerna till att

trädgården behåller sin tidlöshet och varför så många besökare återvänder till Sissinghurst. (New Zealand Garden Journal, 2005)

3.1 På deras tid

När Vita Sackville-West och Harold Nicolson levde hade varje del i trädgården sin egen högsäsong, varje årstid hade sin storhetstid. På våren var det Lindallén, Nöthagen och Fruktträdgården. Sedan övergick det till Rosengården och Kryddgården på försommaren. När sommaren kom stod den vita trädgården i full blom och även de båda gårdarna. På sensommaren passade Rosengården på med en andra blomning och det var bara Cottage-trädgården som stod i blom under sommaren och hösten. (Lord, 1995)

Allt eftersom tiden gick krävde besökarna mer och mer. De ville se varje del av trädgården i blom under hela säsongen. De två trädgårdsmästarna Pam Schwerdt och Sibylle Kreutzberger lyckades till slut tillgodose detta krav hos besökarna. Det de gjorde vara att blanda in utplanteringsväxter i den vanliga perennrabatten såsom salvia (*Salvia*), margerit (*Argyranthemum*) och verbena (*Verbena*). Man började även använda sig av dahlior (*Dahlia*). (Lord, 1995)

I slutet av 1980-talet ville Pam Schwerdt och Sibylle Kreutzberger pensionera sig, men de var dessförinnan tvungna att hitta en förste trädgårdsmästare som skulle ersätta dem. Det blev Sarah Cook som fick det förtroendet. Hon blev den nya trädgårdsmästaren på Sissinghurst efter en lång rad framgångsrika tidigare anställningar. Antalet besökare per år fortsatte att öka från 1966 då besöksantalet var 28 000 till 197 000 år 1991. Sarah Cook anställde en biträdande förste trädgårdsmästare vid namn Alexis Datta. 1994 blev Sara Cook platschef då även fick hon ansvar för att samordna butiken, restaurangen och informationen. (Lord, 1995)

4. Trädgårdens olika rum

Figur 5. Utsikt över trädgården. Foto: Karin Svensson

4.1 Övre gården

Här finner man vackra prunkande rabatter, klängväxter som slingrar sig och en perfekt gräsmatta. Härifrån finns det många vägar att gå och möjligheter att se det man är ute efter. Den Övre gården är dock värd att njuta av innan man går vidare. Den purpurroda rabatten är Övre gården höjdpunkt. Rabatten sträcker sig ut mot rött och blått på färgskalan. Blad med silvergrå nyans har använts för att lätta upp planteringen. (Lord, 1995)

4.2 Nedre gården

På den Nedre gården korsas huvudaxlarna, vilket skapar anläggningens hjärta. Idegranarna är välklippta, täta och friska. År 1930 grävdes Lejondammen i sydvästra hörnet och var det enda inslaget av vatten med vallgraven som undantag. 1932 skilde man Nedre gården från Frukträdgården genom att plantera idegrangångens båda häckar. Den Nedre gången fick då en långsmal form. Lejondammen torrlades 1939, efter att man aldrig lyckats få den tät och den är numera en nedsänkt rabatt. Idegrangången påminner om mörka tunnlar i engelska 1700-talsparker. Men gången var för smal och det nådde inte fram tillräckligt med ljus för att det planterade gräset

skulle kunna klarar sig. Därför ersattes gräset med en stenläggning . I början av 1970-talet lades dräneringsrör under Nedre gården och Frukträdgården till Vallgraven. Vid skyfallen hade regnvattnet forsat från Övre gården nedför torntrappstegen, men nu tog dräneringssystemet hand om det. (Lord, 1995)

4.3 Rosengården

Rosor var Vita Sackville-Wests stora passion. Hon ville att de skulle blomma i massor tidigt på sommaren eftersom detta var hennes favoritårstid. Det dröjde innan Rosengården anlades, men den sägs ha spelat en nyckelroll på Sissinghurst. (Lord, 1995)

För varje sommar som gick blev Vita Sackville-West mer och mer förälskad i sina rosor och lärde sig allt mer om dem. Besökarna som hade kommit för att titta på rosorna var många. Rosengården var mer än bara en stor samling av rosor, det var mer som en självbiografi fast med rosenplantor. (Brown, 1990)

Av alla Sissinghursts blommor var det rosorna som mest upptog Vitas fantasi: överdådiga eller smultna i färgerna, till sin struktur som sammet eller silke, med eggande dofter och generösa massor av blommor tidigt på sommaren, Vitas älsklingsårstid./.../ Mycket har skrivits om Vitas rosor, inte minst av henne själv. Här ska bara sägas att de spelar en nyckelroll i Sissinghursts blomstervärld och är typiska för dess milda överdåd, känslighet och romantik (Lord, 1995 s.46-47).

En oas av gammaldags rosor, klematis, lökväxter och perenner i ett konstnärligt överflöd. Dessa planteringar är en kontrast till den formella användningen av häckar längs vägar och Rondelns centrala delar. (New Zealand Garden Journal, 2005)

Planteringarna i Rosengården skiljer sig påtagligt från resten av trädgården. Här syns Sackville-West trädgårdsstil tydligast. Rabatterna är formlösa, ostrukturerade och innehåller en böljande mängd av rosor. I Rosengården fanns flera olika sorters rosor: gammeldags rosor, myskhybriderna, floribundor och tehybrider. Mycket tid lades ner på stöttning, beskärning och uppbinding som skulle vara avklarat när vintern kom. Kungsliljor (*Lilium regale*) tillsammans med gulbandsliljor (*Lilium auratum*), krolliljor (*Lilium martagon*) och tigerliljor (*Lilium lancifolium*) planterades mellan rosorna för att förlänga Rosengårdens säsong. (Lord, 1995)

Fingerborgsblommor har använts för att locka besökare vidare tvärs genom trädgården sedan 1960-talet. Detta är en växtkombination som kanske är den mest magiska i Rosengården. Pam Schwerdt och Sibylle Kreutzberger var noga med att bevara ursprungskaraktären i varje del av trädgården men

de sökte hela tiden efter nya och bättre lösningar. Några av alla lösningar testades varje år och blev det ett lyckat resultat fick de komma med på den stående listan. Exempelvis nävor (*Geranium x riversleaianum*), kattmyntor (*Nepeta*) och blåklockor (*Campanula*) passade väldigt bra tillsammans med rosorna. Man ville hela tiden förlänga växtsäsongen och letade ständigt efter passande växtmaterial. Ett exempel var utplanteringsväxten salvia med sin långa blomning och starka effekt, även ettåringen tobaksblomman (*Nicotiana 'Lime Green'*) var användbar för sin sena blomning. Bland perennerna fanns bl.a. Afrikansk lilja (*Agapathus-sorter*), som bland annat '*Loch Hope*' och '*Anderney Hybrid*', men även höstaster (*Aster novi-belgii*). Det fanns även flera småträd i rosengården såsom aplar (*Malus x purpurea 'Eleyi'*), körsbär (*Prunus x subhirtella*), kejsarträd (*Paulownia*), popplar (*Populus*) och italiensk cypress (*Cupressus*). Småträden dog ett efter ett av naturliga orsaker. Detta gjorde dock att rosorna fick mer ljus och trivdes bättre. (Lord, 1995)

Klematis (*Clematis*), användes flitigt och fick klättra på både stolpar och murar. Den mest imponerande sorten var '*Perle d'Azur*' som växte på Powys mur, namngiven efter Sissinghurst arkitekt, Albert Reginald Powy. Denna tillsammans med Vildvinet (*Parthenocissus henryana*) blev en mycket enkel men elegant kombination som blev kronan på verket i Rosengården (Lord, 1995).

Sedan 1959 har många förändringar gjorts för att göra Rosengården till en både bättre och mer hållbar plats. Växter har bytts ut för att förlänga säsongen, gräsgångarna har ersatts med tegel och kalksten och många häckar har förnygrats. Ingenstans framgår karaktären i Vitas trädgårdskonst så tydligt som i Rosengården. Det mjuka överflödet i färger är mer uttrycksfullt än någonsin. Tack vare insatser från National Trust och trädgårdsmästarna har man lyckats återställa den geometriska klarheten i Harold Nicolsons plan och stärka trädgårdens uppbyggnad. I och med detta så kan man se Harold Nicolsons och Vita Sackville-Wests vision av Sissinghurst i så gott som perfekt skick efter snart sextio år. (Lord, 1995)

4.4 Lindallén

Lindallén var först och främst skapad för att omringa den södra delen av trädgården, runt rosenträdgården och längs med vallgraven på höger sida. Lindallén representerar den nya delen av Sissinghurst. (Brown, 1990)

Harold Nicolson kallade Lindallén för "mitt livsverk". Detta var det enda av trädgårdsrummen som har anlagts helt av honom själv. Det är i Lindallén det blommar först, men det är även en plats som är tilltalande när lökarna blommat över. Forsythia (*Forsythia*), ginst (*Cytisus*) och roser (*Rosa rugosa*) prydde Lindalléns rabatter de första decennierna. Många sorters vivor (*Primula*), sorter som '*Wanda*',

'Guinevere' och 'E.R. Janes'. Cyklamen (*Cyclamen*), småblommiga narcisser (*Narcissus*), sorter som 'Charity May' och 'Jenny', även trumpetnarcisser (*Narcissus pseudonarcissus*) planterades. Dessa försvann dock under 1950-talet. (Lord, 1995)

Många viktiga förändringar gjordes efter Harold Nicolson's död 1968, sådant man inte velat göra när han levde. Avenbokshäckarna (*Carpinus betulus*) skars tillbaka till huvudgrenarna, krukor som hade stått i skuggan flyttade man ut i rabatterna där de blommade bättre. Nu började en grundlig omplantering. De grupper som var för stora förminskades och de som var för små fick tillskott. Färgkombinationer justerades så att harmoni skapades mellan de olika grupperna, så att hela anläggningen gick i regnbågens färger, såsom den gör än idag. (Lord, 1995)

Åren gick och lindarna blev allt äldre vilket medföljde att skötseln blev allt besvärligare. Man bestämde sig för att byta ut dem och som ersättare valdes glanslinden, (*Tilia x euchlora*). De fick växa till sig i plantskolan och sedan planteras ut år 1977. Detta blev dock ingen lyckad satsning. Sommaren det året var osedvanligt torr och inte många träd överlevde flyttningen. Ett nytt beslut togs, att bohuslind (*Tilia platyphyllos 'Rubra'*) skulle planteras istället. Den är grövre och har färre sjukdomar än glanslinden. (Lord, 1995)

På våren och sommaren hade man planteringar i krukor. På våren var det förgätmigej (*Myosotis*) och liljebloommande tulpaner (*Tulipa*), på sommaren Flitiga Lisa (*Impatiens walleriana*). Inspirationen till Lindallén kan ha kommit från viktorianska och edwardianska trädgårdar, där samma blommor använts. Inspiration kan även ha hämtats från Keukenhof i Holland. Lindalléns mattor av olika vår – och sommarblommor associerade till olika platser i världen som Vita Sackville-West och Harold Nicolson älskade. Från Turkiet kom tulpanerna (*Tulipa*) och kejsarkronorna (*Fritillaria imperialis*) var från Persien. Klematis (*Clematis alpina*) från Dolomiterna och anemoner (*Anemone*) från Medelhavet. Detta återskapade en värld av lyckliga minnen. (Lord, 1995)

4.5 Cottage-trädgården

Med "cottage garden" avses ursprungligen små traditionella trädgårdar i anslutning till lantgårdar i England/.../ Det engelska ordet cottage betyder ju litet hus eller stuga på engelska. /.../ "Cottage garden" är en okonstlad trädgård med gamla inhemska växter och grusgångar kantade av perenna blommor. Den omges av en mur, en häck eller ett staket och ofta ingår också några lövträd/.../ Den har förts vidare genom Arts and Craft-rörelsen i England i slutet av 1800-talet och kommer även till uttryck i de råd som gavs vid anläggandet av trädgårdar för egna hem och kolonistugor under 1900-talets början här i Sverige (Dunér, 2001 s.64-66).

Namnet Cottage-trädgården på Sissinghurst är aningen missvisande. Det är visserligen en trädgård vid en stuga på den engelska landsbygden (se figur 6), men det är inte fullt så okonstlat som en Cottage-trädgård ska vara enligt Dunér 2001. Växturvalet är större och här finns ömtåliga exotiska arter som ingefära (*Zingiber officinale*), salvia (*Salvia*) och kanna (*Canna x generalis*). (Lord, 1995)

Figur 6. Södra huset, the South Cottage Foto: Karin Svensson

Färgskalan är orange, rött och gult, samma färger som finns i en solnedgång men med en medveten blandning (se figur 7). Lackviolerna (*Erysimum cheirii*) och tulpanerna (*Tulipa*) är först ut på året, sen avslutas det hela med guld och rödbrunt på hösten och ett fyrverkeri av dahlior (*Dahlia*). Denna trädgård kallade Harold Nicolson och Vita Sackville-West "vår egen lilla trädgård". Vita Sackville-West kallade cottage-trädgården för "en typisk lantlig täppa", trots att det inte alltid tycks stämma. För när hon valde växter till trädgården valde hon vad som idag är traditionella växter såsom akleja (*Aquilegia vulgaris*) och iris (*Iris*). Men på den tiden var det de allra modernaste och mest utsökta trädgårdsväxterna. Färgtonerna var inte i närheten av gammaldags, utan de växter Vita Sackville-West använde sig av var resultatet av förädlad konst de senaste årtionden. Cottage-trädgården var ett av parets favoritställen. (Lord, 1995)

Figur 7. Plantering i Cottage-trädgården. Foto: Karin Svensson

De riktiga bondblommorna har istället hamnat i Rosengården och den Vita trädgården. Robinia (*Robinia pseudoacacia*), Katsura (*Cercidiphyllum japonicum*), Kinesträd (*Koelreuteria paniculata*), Balsampoppel (*Abelia triflora*), Doftschersmin (*Philadelphus*), Trollhassel (*Hamamelis japonica* 'Arborea') och många fler sorters träd planterades i Cottage-trädgården. Tyvärr dog de sort efter sort. Detta berodde på parasiter såsom honungsskivling och på svampangrepp. Även stormen 1987 skövlade många träd. (Lord, 1995)

Figur 8. Idegranarna i Cottage-trädgården Foto: Karin Svensson

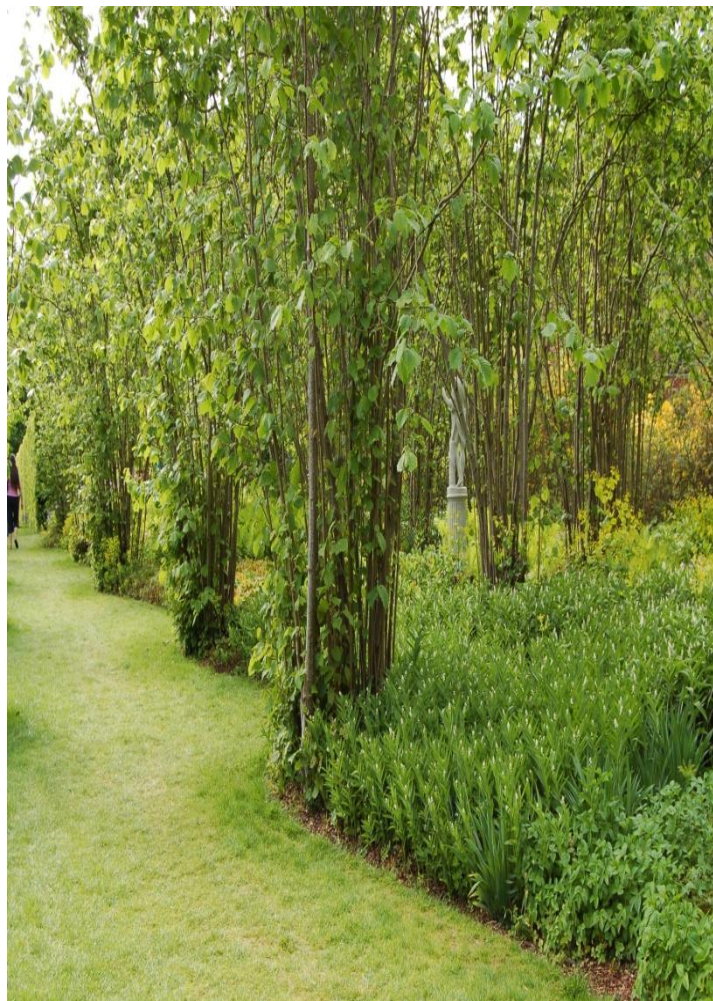
4.6 Nöthagen

Nöthagen representerar den gamla delen av Sissinghurst, planteringen i Nöthagen var den bästa planteringen Harold Nicolson och Vita Sackville-West ärvde när de köpte anläggningen. (Brown, 1990)

Blommorna i Nöthagen (se figur 9 och 10) börjar blomma samtidigt som lökväxterna i Lindallén. År 1930 planterade Vita Sackville-West in narcisser i hela Nöthagen, och 1932 kom maken Harold Nicolson med fingerborgsblommor som han hämtat från skogen. Även trädgårdsvivor (*Primula*) planterades in. Denna plantering kallade Harold Nicolson ”den ljuvligaste planteringen i hela världen”. Men man fick problem med jordtrötthet, aggressiva typer av svalört, svampsjukdomar och fåglar. Året 1974 insåg man att vivor (*Primula*) inte trivdes i Nöthagen och man fick byta ut växterna och plantera in bl.a. gul hässlebrodd (*Milium effusum 'Aureum'*), förgätmigej (*Myosotis*), spansk klockhyacint (*Hyacinthoides hispanica*) och sockblommor (*Epimedium x youngianum*) med sitt vackra och varaktigt bladverk. (Lord, 1995)

Figur 9. En ung gud i Nöthage.
Foto: Karin Svensson

Figur 10. Nöthagen. Foto: Karin Svensson

4.7 Vallgravsgången

Vallgravsgången var det enklaste av trädgårdsrummen på Sissinghurst, med långa rabatter, storartad både vår och höst (se figur 11). Hösten 1930 grävde man fram en gammal vallgravsmur, en upptäckt som fascinerade Harold Nicolson och Vita Sackville-West. Därför döpte de trädgården efter denna upptäckt. Vallgravsmuren var lika gammal som resten av Sissinghurst, om inte ännu äldre, och de trodde att det var en del av den medeltida sätesbyggnaden. Strävpelarna stod på stora stenar vid sidan av vallgraven.

En strävpelare är en pelare som upptar och avlastar sidotryck på en mur från ett valv eller en takstol (Nationalencyklopedin 2010).

Figur 11. Vallgravsgången. Foto: Karin Svensson

Vallgraven behövde underhållas. Den muddrades med lera från Sissinghurst som var tillräckligt vattentät så att ingen annan tätning behövdes. "1932 lades gräsmattan ut, och den stenlagda halvcirkeln som Harold på skämt kallade Sissinghurst Crescent byggdes med sina flankerande bastioner och trappor efter hans ritning" (Lord, 1995 s.100).

Inspirationen till detta är tagen från Edward Lutyens som använde halvcirklar eller cirklar för att vilseleda brister i axlarna. För att skapa dramatik och samtidigt höjd, men även för att skärma av Cottage-trädgården, planterades fem akacior (*Acacia*) i halvcirkeln. I slutet av gången vid vallgraven planterade man två popplar (*Populus*). (Lord, 1995)

När Lady Sackville, mor till Vita Sackville-West, flyttade år 1932 från Streatham till Brighton lämnade hon blåregn (*Wisteria sinensis*) från sin trädgård som gåva till Sissinghurst. Blårgenet växer fortfarande idag längs muren, tillsammans med vildvinet (*Parthenocissus henryana*) och de vilda ormbunkar som växer i murens sprickor. Även sex magnifika bronsurnor som ursprungligen kom från La Bagatelle i Paris var en gåva från Lady Sackville. Urnorna fick pryda huvudingången och på strävpelarna sattes blyurnor i bröderna Adams nyklassiska stil. (Lord, 1995)

En kopia av en bänk som Edward Lutyens hade ritat utgjorde en centralpunkt, och uttrycket förstärktes med hjälp av de fyra idegranarna i Cottage-trädgården. Idegranen (*Taxus*) är ett frosthärdigt alternativ till den Italienska cypressen (*Cupressus*) som förmodligen hade inspirerat paret. I mars 1946 sattes Dionysosstatyn upp (se figur 12). Den utgjorde ett avslut både för Vallgravsgången, utsikten genom tornet och Frukträdgården. (Lord, 1995)

Figur 12. Dionysosstatyn, Vallgravsgången. Foto: Karin Svensson

En stor mängd azaleor (*Rhododendron*) planterades i Vallgravsgången mot Harold Nicolson's vilja. Det var en salig blandning av färger, karminrött, orange, laxrosa, gult, eldrött och aprikos. Denna rabatt är fortfarande den mest färgstarka på Sissinghurst. Liljor (*Lilium 'Bowles Mauve' pardalinum*) planterades mellan azaleorna (*Rhododendron*) för sommarblomning och under planterades marktäckande perenner. I början av 1970-talet hade azaleorna (*Rhododendron*) blivit försämrade, de blommade dåligt och behövde föryngras, så ett förnyelseprojekt drogs igång av Pam Schwerdt och Sibylle Kreutzberger. Det tog fem år innan de hade lyckats få azaleorna (*Rhododendron*) friska och med en riklig blomning. (Lord, 1995)

Sluttningen mot trappan till Sissinghurst Crescent, skars till så att gången fick raka kanter. Där valde man att plantera Ödleblad (*Houttuynia cordata*) för att binda jorden i sluttningen, vilket fungerade utmärkt (Lord, 1995).

På muren klättrade även den italienska klematisen (*Clematis viticella*). Nedanför planterade man nunneört (*Corydalis ochroleuca*) och lackviol (*Erysimum cheirii*). Dessa sticklingar pressades in i muren. Zinnior (*Zinnia*) och korgblommiga växter (*Asteraceae*) planterades längs murens fot, men resultatet blev bara lyckat vart fjärde år så de bytes ut och ersattes med en Astersort (*Aster x frikartii 'Mönch'*). Rabatten innehöll även jätteblåstjärna (*Scilla peruviana*) och mandelblomma (*Saxifraga granulata 'Flore Pleno'*). Prydnadskörsbär, (*Prunus sargentii*) hade planterats i en rad längs murkrönet. Detta blev ett praktfullt inslag, men de dog av honungsskivlingsangrepp i slutet på 1970-talet (Lord, 1995).

Gräsmattan underhålls hela säsongen. När trädgården stänger om hösten sätter man in resurser för att så upp den igen. Vallgravsgångens två sidor är ytterst olika men ändå totalt formella. Gången den knyter ihop många olika element: en medeltida mur med en klassisk staty, nyklassiska urnor med en 1900-talsbänk i 1700-tals stil. Trädgårdsmästarna på 1900-talet tog sig mod och blandade de olika stilarna och lyckades skapa en helhet. (Lord, 1995)

4.8 Kryddgården

Vita Sackville-West planterade de olika kryddsorterna var för sig för att minimera risken att de skulle försvinna i mängden. Kryddgården är placerad i ena hörnet av Sissinghurst. Där många olika sorters timjan som bildar timjansmattor, till exempel sorter som (*Thymus serpyllum*), (*T. praecox*) och (*T. pseudolanuginosus*). I Kryddgården finns även Krokus (*Crocus*), miniatyrnarcisser (*Narcissus*), cyklamen (*Cyclamen*) och taklök (*Sepervivum*). (Lord, 1995)

Man bestämde sig för ett mönster på gångarna och grävde sedan ut för tjugo planteringsbäddar, bäddar som finns kvar än idag. Tidigare lades bara cementplattor i huvudgången och resten var gräs, men idag är alla gångar stenlagda. God dränering är av stor vikt. Därför fick man lägga ett bräddavlopp ner till sjön. Idegranshäcken behövde föryngras, detta var en lång process och tog lång tid att genomföra. Även strävpelarna behövde rustas upp och vissa av dem togs bort. Kryddträdgården utstrålar enkelhet och charm, men den är lika komplicerad att sköta, tankevärd och arbetsintensiv som någon annan del av Sissinghurst. (Lord, 1995)

4.9 Frukträdgården

Frukträdgården är den av trädgårdarna som är mest "vild". Lökarna har spridit sig i gräset, det växer vildblommor och gräsets vippor svajar vackert i vinden. Frukträdgården är därför en plats som inte liknar någon annan på Sissinghurst. Den skapar kontrast till resten av trädgården på Sissinghurst, dess anspråkslöshet. När Vita Sackville-West och Harold Nicolson flyttade in var äppel- och päronträden (*Malus* och *Pyrus*) gamla och uttjänta som sällan eller aldrig gav frukt. Harold Nicolson kunde ha valt att plantera nya träd, men valde istället att behålla de gamla och klä dem med doftande klängrosor. (Lord, 1995)

Gräset mellan träden fyllde han med påskliljor (*Narcissus pseudonarcissus*), krokus (*Crocus*) och vilda blommor. Många vädträd blåste ner 1987 och med dess försvann också många rosor. Några av rosorna finns dock kvar än idag, men det kommer att dröja decennier innan lummigheten och draperierna av rosor sätter sin prägel på Frukträdgården igen. (Lord, 1995)

Trots försök att förbättra dräneringen, var grundvattennivån hög och orsakade skador på träden. Det var viktigt att dränera gräsgångarna så att de klarade slitage även under regnperioder. Man behövde även dika ut, på grund av trädrötter som täppte igen flödet. Många träd dog efterhand på 1970- och 80-talet. Man ersatte dem med nya träd som man sedan förlorade i stormen 1987. Nya träd planteras återigen och valdes efter vacker blomning eller frukt. Det var mestadels äpplen (*Malus*) och päron (*Pyrus*) som var ympade på starkväxande underlag. Tanken med det var att frukträdgården skulle se gammaldags ut och att rosorna skulle ha något ordentligt att klättra i. (Lord, 1995)

I gräset växer idag snödroppar (*Galanthus*), Krokus (*Crocus*), kungsängsliljor (*Fritillaria meleagris*), tidlösor (*Colchicum*) och narcisser (*Narcissus*). För att förlänga blomningen in på sommaren har man planterat gammaldags pingstliljor (*Narcissus pseudonarcissus*), både enkla och dubbla. I nordöstra hörnet av Frukträdgården ligger ett lusthus till minne av Harold Nicolson. Därifrån kan man blicka ut över de böljande kullarna i grevskapet Kent. (Lord, 1995)

4.10 Vita trädgården

Den Vita trädgården har varit sedan den skapades den mest berömda av alla trädgårdsrum på Sissinghurst, en trädgård som inte kom till förrän flera år efter andra världskriget. Innan det blev den Vita trädgården var det framförallt en rosenträdgård. Den var indelad i två halvor. I den norra delen är det L-formade rabatter omgivna med buxbom (*Buxus*). Den södra delen består av två djupa rabatter på varsin sida om den nord-sydliga gången med rader av mandelträd (*Prunus*) och Mittgången kantades av lavendel. (Lord, 1995)

Den Vita trädgården (se figur 14) och Cottage-trädgården (se figur 8) var de mest utarbetade delarna på Sissinghurst. I vita trädgården trivdes buskrosorna och 1937 hade samlingen vuxit sig så stor att den inte längre fick plats utan fick flyttas till Rundeln. I trädgården fylldes de stora fälten av riddarsporrar. Den 12 december 1939 började Vita Sackville-West formulera planer på en helvit trädgård (se figur 13). Hon ville använda sig av vit klematis (*Clematis*), vit lavendel (*Lavendula*), Afrikas vita lilja (*Agapanthus*), vita dubbla vivor (*Primula*), vita anemoner (*Anemone*), vita kamelior (*Camellia*) och vita liljor (*Lilium*). Allt skulle vara vitt med ett litet inslag av blekt rosa (Lord, 1995).

Figur 13. Vita trädgården på Sissinghurst. Foto: Karin Svensson

Lawrence Johnston hade tidigare gjort ett försök med en helvit trädgård som han kallade floxträdgården, denna var i mindre skala och låg på Hidcote. Även Phyllis Reiss hade skapat en helvit trädgård, Fontänträdgården på Tintinhull i Somerset. Men det var först 1949 som Vita Sackville-West återupptog planerna att genomföra en vit trädgård. Riddarsporrarna (*Delphinium*) ersattes med vitt och silver. År 1954 stod de flesta växterna på plats i den vita trädgården (se figur 14) och den började långsamt mogna. Då fanns växter såsom nejlikor (*Dianthus 'Mrs Sinkins'*), penséer (*Viola*), pioner (*Paeonia*), gråbladiga irisar (*Iris*), riddarsporrar (*Delphinium*), buskpioner (*Paeonia suffruticosa*), blåklockor (*Campanula*) och havtorn (*Hippophaë rhamnoides*). (Lord, 1995)

Figur 14. Plantering i Vita trädgården. Foto: Karin Svensson

Vintern 1962-63 var ovanligt sträng vilket gjorde att många ursprungliga växter i Vita trädgården frös ihjäl. Hilda Murrell skickade gammeldags rosor till Sissinghurst, så att de som hade dött av kylan kunde bytas ut. Besökarna blev fler ju längre tiden gick och det ställdes hela tiden större krav på Sissinghurst och besökarna ville se mer blommor, så man försökte hela tiden hitta bättre sorter med lång blomningstid. År 1970 dog många av mandelträden (*Prunus*). Detta krävde drastiska åtgärder och man bestämde sig för att ta bort alla mandelträd (*Prunus*). De ersattes med en valvbåge i smidesjärn. Fler bågar sattes upp längs den nord-sydliga gången, de pryddes av klematis (*Clematis 'Alba Luxurians'*) (Lord, 1995).

Omkring 1970 tog man sig an stora arbeten i trädgården. En gallergrind sattes upp, trappsteg togs bort och gångar lades om. Rabatterna som är buxbomskantade (*Buxus*) är fyllda med perenner eller utplanteringsväxter. Många av de växterna som planteras i trädgården sås och växer till sig i plantskolan innan de planteras ut, för att ta sig snabbare och att överleva den första perioden. Det är även viktigt att man flyttar om växterna ute i trädgården så att minimera risken för jordtrötthet. Kungsliljan, (*Lilium regale*) är en karaktärsväxt i Vita trädgården, men behövs stöttas upp. Det är många blommor som behöver den hjälpen och det görs bäst med hjälp av "ärtris", kvistar av äkta kastanj eller långa hasselspön. Växter som exempelvis riddarsporrar (*Delphinium*), dahlior (*Dahlia*), lupiner (*Lupinus*) och lövkojor (*Matthiola*), rosenskärar (*Cosmos bipinnatus*) och pioner (*Paeonia*). (Lord, 1995)

Buxbomshäckarna var ett projekt som tog lång tid och var en viktig del i skötseln, det trots stora komplikationer. Ingen av buxbomsrutorna var rätvinkliga och marken sluttade. Gångarna sattes om 1970. Då rättade man till höjdskillnaderna mellan häckarna. Man bytte ut ungefär en fjärdedel av häckarna i Vita trädgården, men även på resten av anläggningen har alla buxbomshäckar bytts ut. (Lord, 1995)

Den Vita trädgården anses vara väldigt lyckad. Det är den mest ihåggomna och kopierade delen av Sissinghurst. Den vita färgen skiljer sig från rött och orange som blir för hektiskt, gult och blått som ligger för nära grönen, den svarta färgen som är svår att skapa i blommor och blad och den violetta som är för stum. Man distraheras inte av färgen i den Vita trädgården utan man kan fokusera på och upptäcka alla olika former på bladverk och blomställningar. Den tar fram de grundläggande elementen för att kunna njuta till fullo av en trädgård. Vita trädgårdar som fanns innan denna är inte i närheten av så genomtänkta och väl utförda som den Vita trädgården på Sissinghurst. (Lord, 1995)

5. Arts-and-craftsträdgården

Den engelska trädgården som den var före 1700-talet, med klippta häckar, alléer och rabatter av gamla engelska blommor skapades en miljö av naturens enkelhet upplevde en renässans genom arts-and-crafts rörelsen. En rörelse som i sina försök att komma ifrån den viktorianska tidens influenser återgick till de mer intima stilarna som funnits tidigare i England, men som övergavs när den naturalistiska landskapsrörelsen växte fram under 1700-talet. Den edwardianska stilen är känd för sina terrasser, pergolor, försänkta trädgårdar och perennrabatter, stilen kunde uppfattas som något helt annat än dess motsvarigheter trots att de var geometriskt lika uppbyggda och hade samma arkitektoniska stielhet. (Hobhouse, 2002)

Den edwardianska stilen hade en mer direkt närhet till Arts and Crafts och ett gott samspel mellan de naturliga formerna. Det fanns ett samband mellan arkitekten och trädgårdsmästaren. Trädgård och hus skulle skapa en integrerad helhet. På 1900-talet försökte man hitta möjligheter att kombinera de formella och de fria idealen i den lilla trädgården. Man skulle skapa en stark grundstruktur som man sedan fyllde med mjuka planteringar av buskar, perenner och lökväxter. Tillsammans med terrasser, försänkta trädgårdar, bersåer och gångar ville man uttrycka en naturlig enkelhet. I England i slutet av 1800-talet uppstod cottagestilen och förfinades av William Robinson och Gertrude Jekyll. (Hobhouse, 2002)

Sissinghurst är ett bra exempel på en lyckad National Trust anläggning som inte förlorat ursprunget, själen eller besökarna. På privata ägda egendomar blev ofta resultatet sämre eftersom trädgårdarna fick minimal omvårdnad. Lösningen till detta kom på 1980-talet då många ägare började ha inträdesavgift, som då skulle bidra till trädgårdens underhåll. Detta resulterade i att det blev en tävlan om besökarna. (Hobhouse, 2002)

Begreppet "engelsk trädgård" på 1600-talet och 1700-talet man tänkte inte längre på den gröna 1700-talsparken utan detta var en ny version av Jekyll och Lutyens. Trädgården Madame Ganna Walskas Lotuslan i Kalifornien anlades mellan 1941 och 1948. Sissinghurst anlades under nästan samma period, i både dessa trädgårdar hittar man spår av Robinsons naturalism, stiliserade färgarrangemang och följsamheten till den naturliga miljön runtomkring. Men sen går de skilda vägar, Sissinghurst speglar den engelska traditionen, ett överdåd av den edwardianska stilen men med en personlig tolkning. (Hobhouse, 2002)

Lawrence Johnston hade stort inflyttande på trädgårdarna i England, Europa och USA. Stilen gav möjlighet att skapa en helhet med hjälp av arkitektoniskt ramverk, axlar med riktning mot centrala blickfång men med en natur i bakgrunden. Det skapades dolda rum som balanserade upp helheten väl. I denna typ av trädgård fanns det plats att pröva många slags växter, olika teman och färgscheman. Att dela in trädgården i olika rum var inget nytt, men på Hidcote fanns det många trivsamma planteringar i cottagestil. Detta tror man kan ha inspirerat Vita Sackville-West och Harold Nicolson och fått dem att påbörja sin trädgård. (Hobhouse, 2002)

Typiska drag för en Arts and Craft-trädgård är klippta häckar, paviljonger, försänkta bassänger, murar och en lite vildare trädgård i kombination med nyklassicismens klara och rena former." (Dunér, 2001 s.36-37)

"Arts and Crafts-rörelsen i England växte fram i slutet av 1800-talet som en reaktion mot den viktorianska tidens industrisamhälle med dess mekaniserade

massproduktion och imitation av föregående tidsepokers alla stilar (Dunér, 2001 s.36).

Arts and Craftsträdgården är inspirerad från det medeltida formspråket med gammaldags fruktträd i odlingarna och gammaldags blommor i rabatterna. Exempelvis rosor på spaljé, stockrosor, höga spiror i rosa, orange och vitt med mjuka ludna blad. Arts and Crafts-rörelsen har haft ett stort inflytande på utvecklingen inom trädgårdskonsten sedan början av 1900-talet. (Hoghouse 2002) Konstkritikern John Ruskin och målaren William Morris var två starka inspiratörer till arts- and -craftsrörelsen. (Dunér, 2001)

William Morris var poet, socialistisk, pionjär, färgare, vävare och formgivare.(Hobhouse 2002) De ville återuppliva medeltidens ideal och uppmuntra till bruk av traditionellt material och hantverk. Typiska drag för en arts -and -craftsträdgård är klippta häckar, paviljonger, försänkta bassänger, murar och en lite vildare trädgård i kombination med nyklassicismens klara och rena former. Idéerna till trädgårdskonsten i England kom framförallt från William Robinson, Edwin Lutyens och Gertrude Jekyll. Arkitekten Edwin Lutyens och skribenten Gertrude Jekyll har även tillsammans skapat en lång rad trädgårdar där Edwin hade varit ansvar för gestaltningen och Gertrude för valet av växter.(Dunér, 2001)

William Robinson ansåg att växterna skulle få växa fritt, sprida ut sig över gångar och upp på murar, föröka sig genom att sätta frö på oväntade ställen och sudda ut räta linjer så det naturliga utseendet framhävdes. Denna stil passade trädgårdar i alla storlekar, kunde anpassas till att vara lättskött och genom det behållit sin popularitet. Man ansåg inom Arts and Crafts att trädgård och hus skulle byggas upp som en förenad helhet. Trädgården skulle bilda en logisk fortsättning av huset och breda ut sig i en serie sammanhängande ytor. Denna uppfattning hade dock inte Robinson, han menade att trädgården skulle stå utanför arkitektens kontroll. (Hobhouse 2002)

Det fanns även ett socialt engagemang bakom arts and crafts, William Morris var en av många som förespråkade ett bättre och mänskligare samhälle för alla. Människor skulle ha hemvävda kläder, arbeta med hantverk och odla sina egna grönsaker. I den miljön blev trädgården av stor betydelse. Den visade på ett sunt liv på landet med prästkragar och violer istället för konstlade och exotiska växter. Detta är än idag ett ideal hos många trädgårdsodlare. (Dunér, 2001)

5.1 Personer och platser som har haft betydelse för arts -and -craftsrörelsen

”William Morris (1834-1896) kom att bli ledargestalten inom arts -and -crafts, passionerat och outtröttligt sysselsatt inom många områden” (Blennow, 1995 s.271).

William Morris hade en framtidsvision för England som han skrev om i sin roman *News from nowhere*. (Blennow, 1995)

där han skildrade London hundra år framåt i tiden, förvandlad från smutsig industristad till grönskande trädgårdsstad. Människor gick klädda i vackra, hemvävda kläder, man arbetade med hantverk, på åkrar och i odlingar, med glädje och tillfredsställelse i arbetet, långt ifrån den förslavande tillvaron i 1800-talets fabriker (Blennow, 1995 s.271).

William Robinson (1838-1935) kom till England i början av 1860-talet och stod då som ansvarig för avdelningen inhemska växter vid Royal Botanic Society's trädgård i Regent's Park i London. I en av hans böcker visar han intresse för de traditionella Cottage-trädgårdarna (Blennow, 1995).

Där samsades kålplantor med röda frodiga pioner, blekblå iris och vita liljor. Där fanns också en rosenbuske i något hörn, ofta den blekrosa Maiden's blush, eller kanske en kinaros som blommade hela sommaren, längs gången några tuvor av låga nejlikor, och så blåklint och vallmo som självsådde sig från år till år (Blennow, 1995 s.269).

I byn Sapperton i södra Cotswolds, England byggde Ernest Gimson och bröderna Ernest och Sidney Barnsley var sitt hus på slutningen ner mot floden Frome. Husen finns kvar än idag men det är bara Ernest Barnsleys som har sin ursprungliga trädgård kvar (Blennow, 1995).

Och se det är en art -and -craftsträdgård av finaste slag. Från byvägen för en häckinramad väg fram mot huset, häcken kröns av lustiga formklippta fåglar och svampar. Uppe vid huset, insmugen i vinkeln mellan huvudlängden och köksflygeln, ligger den egentliga trädgården bakom mjukt bulliga buxbomshäckar. Små buxbomsinramade kvadrater, rätvinkliga men inte särskilt symmetriskt placerade, är fylld av rosor, lavendel, riddarsporrar, fingerborgsblommor, liljor, ringblommor, violer (Blennow, 1995 s.273).

Några mil söder om Sapperton, vid Rotmarton som även detta ligger i England, var de olika trädgårdsrummen inramade av idegranshäckar, murar eller formklippta lindar. Planteringsrutorna var fyllda med rosor och en bit bort förmedlar en Wild garden övergången till landskapet. Gertrude Jekyll flyttade 1878 till ett nybyggt hus på Munstead Heath, strax söder om Godalming där hon döpte en del av trädgården till The Green Wood Walk. Den kantades av stora Rhododendronbestånd (*Rhododendron*), blommande buskar, nutkahallon (*Rubus parviflorus*) och rosenhallon (*Rubus odoratus*), men även av småträd som häggmispel (*Amelanchier*). Vita liljor (*Lilium*), liljekonvalj (*Cornwallaria majalis*) och gullbandslilja (*Lilium auratum*), fanns också i The Green Wood Walk. (Blennow, 1995)

The Fern Walk, bjöd på överraskningar som fingeborgsblommor (*Digitalis purpurea*), vild klematis (*Clematis*) och mängder av lökväxter som pingstlilja (*Narcissus poeticus*), påskliljor (*Narcissus pseudonarcissus*). Men även rhododendron (*Rhododendron*), cistusrosor (*Rosa*) och ljung (*Calluna*). Major Lawrence började anlägga en trädgård 1907 i Hidcote Bartrim, Gloucestershire. På denna anläggning går en axel genom hela trädgården, som var och ett av trädgårdsrummen är kopplade till på något sätt. Exempelvis den vita trädgården, fuchsiaträdgården och mrs Winthrops trädgård som är namngivet efter Major Lawrence mor. I Mrs Winthrops trädgård är det huvudsakligen gulgröna växter som jättedagdkåpa (*Alchemilla mollis*) och vinruta (*Ruta graveolens*). I fuchsia trädgården lockar idegransporten vidare till en stor damm och bortom huvudaxelns rödfärgade rabatter finner man två pampiga trädgårdspaviljonger. (Blennow, 1995)

5.2 Kopplingar mellan arts -and -crafts och Sissinghurst Castle Garden

Sissinghurst är en typisk arts -and -craftsträdgård, med dess rumslighet och trädgården som utgör en direkt förlängning av huset. Trädgården är en avskild del med de olika trädgårdsrummen i anslutning till husets planlösning, men med kontakten med landskapet. En typisk arts -and -craftsträdgård är en trädgård som inte är till för uppvisningssyfte, utan utgör en behaglig plats att vistas på. Den ska vara en ombonad trädgård men samtidigt var fylld av kontraster i form, färg och doft som gör den spännande och upplevelserik att vandra igenom. (Blennow, 1995)

Klippta häckar finns det mängder av på Sissinghurst och idegranen är ett ständigt återkommande växtslag. I mitten av den Vita trädgården hittar man en paviljong vilket också är ett typiskt element i en arts -and -craftsträdgård. Där hittar man även Lejondammen som en gång i tiden var fylld med vatten men som idag är torrlagd och används som en nedsjunken rabatt. Vatten kan man istället hitta i vallgraven som går runt en stor del av huset. Murar finns det två stycken på Sissinghurst, den

ena är vallgravsmuren som grävdes fram 1930 och den andra är Powys mur. Frukträdgården ses som en vild trädgård med en skön lummighet och gräset fyllt med lökar. (Lord, 1995)

6. Diskussion

Mitt syfte med denna litteraturstudie var att titta närmare på den världsberömda trädgården Sissinghurst. Jag hade för avsikt att titta på parkens karaktär, designelement, växtslag men även att söka efter sambanden mellan Sissinghurst och en typisk arts -and -craftsträdgård.

I England, som vid flera tillfällen kallats parkernas och trädgårdarnas land, ligger den enastående anläggningen Sissinghurst. Längs bergskedjan i östra England, bl.a. i Hidcote, finner man flera av de finaste arts -and -craftsträdgårdarna men det är otvivelaktigt Sissinghurst i Kent som är den mest berömda av dessa trädgårdar. Men Vita Sackville-West och Harold Nicolson stötte på många problem under ägandet och utvecklingen av Sissinghurst.

När andra världskriget bröt ut blev trädgårdsmästarna inkallade och Jack Vass blev borta i fem år; detta var en stor förlust och under den tiden hölls inte trädgården i skick. Vid flera tillfällen stals det blommor, men även naturliga orsaker som svampangrepp, alger och parasitangrepp ställde till stora problem. Kraftiga stormar som drog fram orsakade utan tvekan de största skadorna och kostade mycket pengar.

Sissinghurst är en typisk arts-and-craftsträdgård från 1930-talet, den har alla typiska designelement som en sådan trädgård ska ha.

Målet för "formal gardening" som Blomfield ansluter sig till, är att bringa hus och trädgård i harmoni med varandra, att få huset att "växa upp ur sin omgivning".

Metoden går ut på att arrangera trädgården rumsligt med hjälp av murar, nivåer, häckar, träd o.s.v. så att den blir en direkt förlängning av huset (Blennow, 1995 s.267-268).

Dessa riktlinjer har Sissinghurst Castle Garden utgått ifrån när de skapat trädgården och lyckats med ett enastående resultat. Men det är inte bara riktlinjerna som är desamma, utan man har även använt sig av liknande växtslag. Fingeborgsblommor (*Digitalis purpurea*), klematis(*Clematis*), lökväxter, gullbandslilja (*Lilium auratum*), pioner (*Paeonia*), iris (*iris*) och azaleor (*Rhododendron*) är några av de växtslag som användes i arts-and-craftsträdgårdarna och precis de växtslagen har Vita Sackville-West i sin anläggning.

Det ska finnas ett samband mellan huset och trädgården och det är precis vad det gör på Sissinghurst, där Övre gården är hallen, Vita trädgården är matsalen, Cottage-trädgården ett extra vardagsrum och Lindallén ett långt galleri.

Det kostade mycket pengar att köpa Sissinghurst och att få det i bra skick, så det fattades vid flera tillfällen pengar till tänkta planteringar, men det var oftast de fattiga och enkla trädgårdarna som hade de bästa lösningarna. (Blennow, 1995)

Skapandet av en trädgård sågs på denna tid som ett hantverk som gick ut på att forma olika rum med enskilda karaktärer och det är precis den känslan Sissinghurst har. I kryddträdgården har man grävt ut ett tjugotal kvadratformade planteringsbäddar, en utformning som man ser i äldre arts -and -craftsträdgårdar. (Blennow 1995)

En typisk arts -and -craftsträdgård ska ha en utsikt över landskap och kullar, precis det har Sissinghurst som ligger på en höjd med en utsikt över det vackra grevskapet Kent och dess kullar. (Blennow 1995)

Sissinghurst är en fantastisk anläggning, varje del för sig är något speciellt men tillsammans skapar de en vacker helhet, det finns något att uppleva för alla typer av besökare. Sissinghurst är inte på något sätt ensam i sitt slag, utan liknande anläggningar finner man i Snowhill, Rodmarton och Hidcote i Storbritannien. Det som gör Sissinghurst Castle Garden så vacker och berömd är dess exceptionella helhet, varje enskilt trädgårdsrum har sin storhetstid olika tider på året men anläggningen är vacker från tidig vår till sen höst. Idag är det National Trust som äger anläggningen men det betyder inte att Vita Sackville-Wests konstnärliga skönhet har försvunnit, den har man tagit till vara på och försöker ständigt utveckla genom att skapa utformningar och växtkombinationer i hennes stil.

7. Källor och litteratur

Tryckta källor

Blennow, Anna-Maria (1995). *Europas trädgårdar*. Bokförlaget Signum.

Dunér, Sten & Katarina (2001) *Den gyllene trädgården*. Bokförlaget Prisma.

Lord, Tony (1995) *Trädgården på Sissinghurst: förvalta och förnya*. Albert Bonniers Förlag.

Brown, Jane (1990) *Sissinghurst Portrait of a Garden*. Printed in Italy by Printers Srl, Trento.

Hobhouse, Penelope (2002) *Trädgårdskonstens historia*. Svenska upplagan (2004) Natur och Kultur/Fakta etc.

Elektroniska källor

National Trust

<http://www.nationaltrust.org.uk/main/w-trust/w-thecharity.htm> Tillgänglig: 2010-02-22

National Trust

<http://www.nationaltrust.org.uk/main/w-vh/w-visits/w-findaplace/w-sissinghurstcastlegarden/w-sissinghurstcastlegarden-history.htm> Tillgänglig: 2010-03-10

The National Trust: the next hundred years. CABI Abstract.

Editor: Howard Newby, 1995. Copyright author: National Trust.

<http://www.cababstractsplus.org/abstracts/Abstract.aspx?AcNo=19951810503> Tillgänglig på internet: 2010-04-04 [Elektronisk version]

Invectis – Sissinghurst Castle Garden

<http://www.invectis.co.uk/sissing/index.htm> Tillgänglig: 2010-04-04

Johnson Kirk, 2001.

New Zealand Garden Journal

http://www.rnzih.org.nz/RNZIH_Journal/Pages7-9_from_2005_Vol8_No2.pdf Tillgänglig: 2010-04-04

Reece Mike, 2005.

Ordförklaring, Nationalencyklopedin

2010-03-01 Nationalencyklopedin • Kort

<http://www.ne.se/dionysos>

Ordförklaring, Nationalencyklopedin

2010-03-06 Nationalencyklopedin • Kort

<http://www.ne.se/strävpelare>

Bildförklaring

Google - bilder

Karta på Storbritannien

<http://images.google.se/imghp?hl=sv&tab=wi>

Tillgänglig: 2010-03-23